II. ECONOMIE. PLANNING. ECOLOGIE

30. *"Welke beginselen zijn aan de Sovjet-economie ten grondslag gelegd?"*

— Het belangrijkste principe is de socialistische eigendom van de produktiemiddelen in de industrie, de bouw en de landbouw, en tevens van de grond, de banken, het transport (persoonlijke vervoermiddelen uitgezonderd) en het communicatiewezen, van de handelsondernemingen en de dienstverlenende bedrijven en grotendeels van de woningvoorraad in de steden. De socialistische eigendom manifesteert zich in twee vormen: de volkseigendom (staatseigendom), die 87 pct. van alle produktiefondsen van de volkshuishouding omvat en de coöperatieve eigendom in de kolchozen.

De Sovjet-economie is een samengesteld, maar integraal volkshuishoudelijk complex. Lenins beginsel van democratisch centralisme maakt het mogelijk de uniforme leiding van de volkshuishouding in landsverband en het initiatief ter plaatse, d.w.z. bepaalde zelfstandigheid van produktiecollectieven, op doeltreffende wijze op elkaar af te stemmen.

De eerste twee beginselen zijn bepalend voor het

derde: de gehele nationale economie wordt overeenkomstig een plan ontwikkeld.

De socialistische eigendom van de produktiemiddelen maakt tevens de toepassing van het rechtvaardigste beginsel van verdeling van de voortgebrachte goederen mogelijk, nl. naar prestatie.

Het hoofddoel van de maatschappelijke produktie onder het socialisme is de voortdurende stijging van de welvaart van de bevolking. Vandaar nog een beginsel: nauwst mogelijk onderling verband tussen de economische en de sociale ontwikkeling van het land en van de maatschappij als geheel. Dit organisch onderling verband vindt zijn weerspiegeling in de concrete cijfers van de vijfjarenplannen van de Sovjet-Unie. Sprekende over de huidige fase van de economische ontwikkeling van het land, verklaarde de Algemeen Secretaris van het Centraal Comité van de CPSU Joeri Andropov: "Centraal in onze plannen staan de maatregelen die met verwezenlijking van het Voedselprogramma te maken hebben."

31. *"Hoe ziet het ekonomische potentieel van de Sovjet-Unie vergeleken bij dat van de VS en de grootste ontwikkelde landen van het Westen eruit?"*

— Over het geheel genomen vertegenwoordigt het volume van de industrieproduktie van de USSR momenteel ruim 80 pct. van het Amerikaanse (vóór de Socialistische Oktober-revolutie van 1917 — 12,5 pct.), en van de landbouw — 85 pct.

Wat betreft de totale omvang van de industrieproduktie overtreft de Sovjet-Unie Engeland, Frankrijk en West-Duitsland tezamengenomen.

Ook de verandering van het aandeel van de Sovjet-Unie in de totale industrieproduktie van de wereld verschaft een interessant gegeven: in 1917 bedroeg het iets meer dan 4 pct. en tegenwoordig ruim 20 pct.

32. *"Waarom komen in de economie van de Sovjet-Unie geen crisissen en geen werkloosheid voor?"*

— Haar groeitempo is stabiel en progressief en er komen niet alleen geen crisissen voor, maar ook geen stagnatie. De werkloosheid werd in de USSR aan het begin van de jaren 30 uit de wereld geholpen.

De socialistische eigendom, die zogoed als alle takken en sferen van de volkshuishouding omvat, de planmatige bedrijfsvoering en het ontbreken van parasitaire klassen en sociale groeperingen — ziehier de belangrijkste voorwaarden voor een succesvolle crisisloze ontwikkeling. Hierdoor wordt het o.a. mogelijk op basis van wetenschappelijke berekening de verbruiks- en accumulatiefondsen zo uit te balanceren, dat een ononderbroken produktiestijging en een volledige werkgelegenheid zeker worden gesteld. Daarbij worden de economische werktuigen (zoals bijvoorbeeld prijsvorming of loonpolitiek) in het belang van het gehele land gehanteerd.

33. *"Wat zijn de belangrijkste doelstellingen die de Sovjet-economie in de huidige fase voor zich ziet staan?"*

— Deze doelstellingen zijn duidelijk omschreven in het document dat op het 26e congres van de CPSU (februari-maart 1981) werd aangenomen onder de titel "Uitgangspunten voor economische en sociale ontwikkeling van de USSR voor de jaren 1981-1985 en voor de periode tot aan 1990". Daarin staat: "De hoofdtaak van het elfde vijfjarenplan bestaat in het verzekeren van verdere groei van de welvaart van de Sovjet-bevolking op basis van een stabiele en progressieve ontwikkeling van de volkshuishouding, versnelling van technologisch-wetenschappelijke vooruitgang en overschakeling van de economie op een intensieve ontwikkelingsweg, rationeler gebruik van het produktiepotentieel van het land, een zo zuinig mogelijk gebruik van alle soorten hulpbronnen en verbetering van de kwaliteit van de arbeid."

34. *"Hoe speelt U het klaar aan de inflatie te ontkomen waarvan het Westen zozeer te lijden heeft?"*

— In de USSR bestaan noch de oorzaken die inflatie zoals in het Westen doen ontstaan, noch sociale groepen die zich ten koste hiervan verrijken. Wij kennen o.a. geen onevenwichtige begroting, staatsschuld en tomeloos groeiende militaire uitgaven.

Bovendien worden in de USSR tevens speciale maatregelen tegen geldontwaarding en prijsstijgingen genomen. De prijzen ontstaan ten onzent niet spontaan maar worden vastgesteld door staatslichamen die hiertoe gemachtigd zijn. Niemand mag buiten hun medeweten de prijzen veranderen. Vandaar de stabiliteit van het algemene prijspeil die het Westen verbaast.

35. *"Heeft de wereldwijde economische crisis enige weerslag op de ontwikkeling van de economie in de USSR en de overige Comecon-landen?"*

— Ja, die weerslag is er, hoewel niet zo acuut als in het Westen. Alzijdige samenwerking van de socialistische staten in het kader van de Raad voor Wederzijdse Economische Hulp en de dynamische groei van hun onderlinge handel maken het mogelijk de consequenties van de wereldwijde economische crisis op te vangen.

"Wij lossen de problemen die zich in de loop van onze samenwerking voordoen, gezamenlijk op, wij zoeken naar de middelen om de belangen van elk der broederlanden en de gemeenschappelijke belangen op de meest juiste wijze met elkaar samen te laten gaan," wordt er in de documenten van het 26e CPSU-congres onderstreept. "Dit geldt bijvoorbeeld voor de vaststelling van de voorkeurprijzen voor aardolie, aardgas en andere grondstoffen en industrieartikelen die de partnerlanden van de Raad elkaar leveren."

In de Comecon gelden contractprijzen. Zij worden ieder jaar vastgesteld op basis van het wereldgemiddelde over de voorafgaande 5 jaar en blijven in de loop van het jaar onveranderd. Zodoende onderscheiden de prijzen binnen het raam van de Raad voor Wederzijdse Economische Hulp zich van de prijzen op de wereldmarkt met zijn onvoorziene en onvoorspelbare "inflatie-explosies".

Ondanks de groei van de wereldprijzen voor energiebronnen en grondstoffen ligt de prijs voor de aardolie die de Sovjet-Unie naar de broederlanden exporteert veel lager dan het wereldniveau, en wel

ongeveer 40 pct. Dankzij het verschil tussen de wereldprijzen en de contractprijzen hebben de Comecon-landen die aardolie uit de Sovjet-Unie betrekken, over de periode 1974-1979 een batig saldo van niet minder dan 3 miljard dollar per jaar aan deviezen overgehouden.

De ongunstige situatie in de wereldeconomie heeft echter ook voor de landen van het socialisme negatieve gevolgen. In 1978 zag men zich in de USSR bijvoorbeeld genoodzaakt over te gaan tot het verhogen van de prijs van koffie, die in ons land niet groeit en dus op de wereldmarkt moet worden aangekocht. Ook de prijzen van chocolade en chocolade-bonbons werden verhoogd, want ook cacaobonen koopt de USSR volledig in het buitenland. In de loop van de jaren 70 gingen enkele malen de prijzen van goud en andere edele metalen omhoog. Consumptieartikelen die we in ontwikkelde kapitalistische landen kopen, werden eveneens duurder. Van die landen moeten nu machines en installaties tegen hogere prijzen worden gekocht. Hoewel de import van dit technisch materieel en deze technologie bij de ontwikkeling van de volkshuishouding van de Sovjet-Unie een zeer bescheiden rol speelt (de waarde ervan ligt nog beneden de 1 pct. van het nationale bruto-produkt van de USSR), ondervindt onze economie wel de negatieve invloed van de stijging van de prijzen op de wereldmarkt.

Over het algemeen genomen echter hebben de USSR en de andere Comecon-landen ondanks de moeilijkheden al het noodzakelijke — hulpbronnen, specialistische krachten, een technologisch-wetenschappelijk potentieel — om ook verder hun economie met goed gevolg te ontwikkelen en met elkaars hulp met vaste tred vooruit te gaan bij de opbouw van de socialistische en de communistische maatschappij. In de voltallige zitting van het centrale

partijcomité in november 1982 zei de Algemeen Secretaris van het Centraal Comité van de CPSU Joeri Andropov bijvoorbeeld het volgende over de Sovjet-economie: "We beschikken over grote reserves in de volkshuishouding (...) Men moet deze reserves zoeken in het versnellen van de technologisch-wetenschappelijke vooruitgang en in het grootschalig en snel aanwenden van de prestaties van wetenschap, technologie en vooruitstrevende ervaring in de produktie".

36. *"Wat is Comecon?"*

— Hiermee wordt wel eens de Raad voor Wederzijdse Economische Hulp aangeduid. Deze internationale economische organisatie van socialistische landen werd in 1949 opgericht. In het raam ervan worden de krachtsinspanningen van de broederlanden van het socialisme gebundeld en gecoördineerd bij de oplossing van de problemen van economie, wetenschap, technologie en planmatige ontwikkeling van hun volkshuishouding, bij de versnelling van technologisch-wetenschappelijke vooruitgang en bij de verhoging van het industrialisatieniveau van landen waar de industrie minder ontwikkeld is.

Momenteel zijn bij de Comecon Bulgarije, Hongarije, de Duitse Democratische Republiek, Cuba, Mongolië, Polen, Vietnam, Roemenië, de Sovjet-Unie en Tsjechoslowakije aangesloten. Aan de werkzaamheden van bepaalde Comecon-organen neemt Joegoslavië deel en er zijn waarnemers van de Koreaanse Democratische Volksrepubliek, Laos, Angola en Ethiopië. De Raad voor Wederzijdse Economische Hulp werkt in het kader van speciale overeenkomsten met Finland, Irak en Mexico samen en tevens met een zestigtal verschillende internationale organisaties. Sinds 1974 is de Raad door een waarnemer in de UNO vertegenwoordigd.

Alle activiteiten van de Raad worden gereglementeerd door zijn Statuut en worden opgebouwd op multi- dan wel bilaterale overeenkomsten tussen landen betreffende gezamenlijke planning, verwezenlijking van bepaalde projecten en specialisatie en coöperatie van de produktie. De werkzaamheden van de Raad richten zich in hoofdzaak op het samengestelde programma voor socialistische economische integratie, in het kader waarvan afzonderlijke, langlopende, doelgerichte programma's worden afgewerkt: een programma voor energievoorziening, een voedselprogramma, het Interkosmos-programma, een programma voor computertechniek, voor industrierobots enz.

De samenwerking in Comecon-verband bevordert de produktiviteit van de arbeid en leidt tot egalisatie van de economische ontwikkelingsniveaus van de partnerlanden en op den duur ook tot groei van de welvaart van hun volkeren.

De omvang van de industrieproduktie in de partnerlanden van de Raad voor Wederzijdse Economische Hulp is thans ongeveer 20 maal, en hun nationale inkomen ruim 10 maal zo groot als in het stichtingsjaar van de Raad. Het gemiddelde tempo van de toename van de industrieproduktie in die landen is reeds gedurende een dertigtal jaren ongeveer dubbel zo hoog als het groeitempo in de ontwikkelde kapitalistische landen. In afzonderlijke jaren was dit verschil zelfs nog groter. Over het jaar 1980 als geheel bijvoorbeeld bedroeg die toename 5 pct. Vandaag de dag nemen de Comecon-landen ongeveer 30 pct. van de totale industrieproduktie van de wereld voor hun rekening en zijn alle

socialistische landen samen verantwoordelijk voor meer dan 40 pct. van het totaal (in 1950 waren deze percentages respectievelijk ongeveer 18 en 20 pct.).

37. *"Is de afhankelijkheid van de Sovjet-industrie van import van Westerse techniek groot?"*

— De economische betrekkingen met het buitenland zijn in de USSR monopolie van de staat. Een kijk in de statistieken van het ministerie van buitenlandse handel, die geregeld worden gepubliceerd, is voldoende om de grootte van de import te schatten. Door de gegevens over de invoer van machines en installaties die daarin zijn vervat, tegen de gegevens van het Centraal Bureau voor Statistiek over de totale hoeveelheid in gebruik genomen nieuw materieel uit te zetten, komt men tot de slotsom dat het aandeel van de import 15 pct. bedraagt. Daarbij wordt het overgrote deel van de nieuwe machines en installaties uit de partnerlanden van de Raad voor Wederzijdse Economische Hulp ingevoerd, en de rest uit landen van het Westen. Een eenvoudig rekensommetje wijst dus uit dat 85 pct. van al het nieuwe materieel in de USSR produktie van eigen bodem is.

38. *"De USSR bestaat uit vijftien republieken. Is hun economische ontwikkelingstempo in de huidige fase overal gelijk?"*

— Neen, het is niet overal gelijk. Bij het uitwerken van de nationaliteitenpolitiek van de

Communistische Partij omschreef Lenin egalisatie van de economische ontwikkelingsniveaus van de republieken als een van de belangrijkste grondslagen van die politiek. In de polynationale Sovjet-Unie is het socialistische type van economische betrekkingen tussen de volkeren ontstaan. Het omvat ten eerste onbaatzuchtige hulp van ontwikkelde republieken aan minder ontwikkelde, en ten tweede kameraadschappelijke samenwerking en broederlijke wederzijdse hulp. Dit alles bepaalde de verschillen in het ontwikkelingstempo. Hier zijn enkele cijfers. Nemen we het totale volume van de industrieproduktie in de desbetreffende regio in 1913 als maatstaf, dan was dat volume tegen 1980 in de Russische Federatie 156 keer, in Kazachstan 239 keer en in Armenië 362 keer zo groot geworden.

39. *"De Westerse pers beweert dat gecentraliseerde planning niet lonend is gebleken en dat de Sovjet-economie niet effectief is. Waarom ziet U niet af van de planeconomie?"*

— Omdat de socialistische economie zich alleen dankzij gecentraliseerde planning zonder inzinkingen, crisissen van overproduktie, werkloosheid, inflatie en de regelloosheid van de markteconomie ontwikkelt. Werkloosheid komt al ruim 50 jaar niet meer in de USSR voor. De jaren van de Tweede Wereldoorlog uitgezonderd, zijn in ons land de reëel besteedbare inkomens van de bevolking nooit gedaald: zij groeien in grotere of mindere mate ononderbroken van jaar tot jaar. De geleide economie stelt de staat in de gelegenheid de prijzen

op een stabiel peil te houden en heel de volkshuishouding progressief te ontwikkelen.

Planmatige ontwikkeling stelde de USSR in staat om binnen de historisch bezien kortst mogelijke tijd op de VS na de grootste economische mogendheid te worden. Het komt echter nogal eens voor dat de mogelijkheden die de geleide economie biedt met onvoldoende effect worden benut. Hierover wordt bij ons veel geschreven en gesproken. Het wezen van deze openbare discussie komt niet op het afwijzen van het planbeginsel neer, maar op vervolmaking ervan. Ook in het Westen probeert men vaak elementen van planning te introduceren. Bepaalde ondernemingen proberen zelfs programma's voor hun activiteiten voor vijf jaar vooruit uit te stippelen. Maar de privé-eigendom van de produktiemiddelen verhindert dat landelijke planning aan het beheer van de economie in het ene of andere kapitalistische land ten grondslag wordt gelegd.

Er kan geen sprake zijn van een afwijzen van gecentraliseerde planning onder het socialisme. Wij zijn echter ervoor dat die planning met redelijke ondernemingsgeest en ontplooiing van plaatselijk initiatief wordt aangevuld.

40. *"Kan planning in staatsverband op alles berekend zijn?"*

— Neen, dat kan ze niet. Maar onze planning heeft zich nooit zoiets tot taak gesteld. De socialistische staat gaat bij zijn economische sociale beleid uit van de fundamentele, langlopende belangen van de gehele bevolking, stelt de echte maatschappelijke behoeften vast en bevredigt ze, benut de hulpbronnen op een rationele wijze en zorgt voor doeltreffende spreiding van de produktiekrachten.

De Sovjet-staat stelt zich niet tot taak het economische en sociale leven tot in de kleinste onderdelen te plannen en te reglementeren. Terwijl de centrale planningslichamen van de staat voor een wetenschappelijke motivering zorgen en voor de toekomst vaststellen (in kwantitatief en kwalitatief opzicht) hoeveel steenkool, aardolie, staal, graan e.d. het land nodig zal hebben, verlaten zij zich in vele opzichten op het plaatselijke initiatief. Men beslist ter plaatse erover hoe men het beste de taken van het plan zal volbrengen en met meer effect de toegewezen middelen zal besteden. Met andere woorden, het gaat over initiatief binnen het raam van een plan, over een initiatief waar de maatschappij wel bij vaart.

41. *"Waaraan wordt het nationale inkomen van de USSR besteed?"*

— Een hoog ontwikkelingstempo in de volkshuishouding is mogelijk indien een wezenlijk deel van het nationale inkomen in het zogenaamde accumulatiefonds terechtkomt. Dit fonds is bestemd voor de financiering van de bouw van nieuwe en de reconstructie van bestaande bedrijven, voor versterking van de infrastructuur van de economie e.d. Onder de geleide socialistische economie wordt de grootte van het deel van het nationale inkomen dat voor het accumulatiefonds is bestemd in overeenstemming met de economische en sociale strategie geregeld. Tijdens de eerste vijfjarenplannen van de Sovjet-Unie was dit deel bijzonder groot.

Toen bouwde de jonge Sovjet-staat de socialistische industrie op en zorgde ten overstaan van de groei van de agressiviteit van het Duitse fascisme en het Japanse militarisme voor versteviging van zijn defensie. Thans heeft ons land echter een enorm economisch potentieel. Hierdoor wordt het mogelijk om gelijktijdig met vergroting van zijn omvang ook het tempo van sociale ontwikkeling op te voeren. Dat is nu juist de reden waarom het aandeel van het accumulatiefonds in de laatste twee vijfjarenplannen verlaagd werd. Hieraan is de groei te danken van het consumptiefonds dat voor verhoging van de levensstandaard van de bevolking is bestemd. In het negende vijfjarenplan (1971-1975) bedroeg het 73,5 pct. van het nationale inkomen en in het tiende vijfjarenplan (1976-1980) 75 pct. In het elfde vijfjarenplan (1981-1985) zal het tot 78 pct. stijgen. Dit beantwoordt aan het hoofddoel van de ontwikkeling van de socialistische economie: verhoging van de welvaart der bevolking.

Wat nu de defensieuitgaven betreft, men hoeft alleen de staatsbegrotingen van de USSR per jaar door te nemen om zich ervan te overtuigen dat deze uitgaven in de loop van de laatste drie jaar nagenoeg op een en hetzelfde niveau blijven. De Sovjeteconomie blijft een economie van vrede, ondanks de pogingen van het imperialisme de USSR bij een nieuwe ronde van de wapenwedloop te betrekken.

42. *"Hoe wordt bij U het gedeelte van het nationale inkomen verdeeld dat voor consumptie is bestemd?"*

— Uit hoofde van het beginsel van verdeling naar prestatie wordt een overgroot deel

ervan voor rechtstreekse beloning van de arbeid naar gelang van de hoeveelheid en de kwaliteit ervan uitgegeven.

Tegelijkertijd bestaat in de USSR een betrouwbare economische garantie die alle belangrijkste zegeningen van de beschaving — medische verzorging, onderwijs (hoger onderwijs inbegrepen), sociale voorzieningen, een geriefelijke woning en goede arbeidsvoorwaarden — binnen het bereik van alle leden van de socialistische maatschappij zonder uitzondering brengt. Deze garantie stoelt op de fondsen voor collectieve voorzieningen. Zij vormen het tweede onderdeel van het gedeelte van het nationale inkomen dat voor consumptie is bestemd. Voor de laatste vijfjarenplannen van de Sovjet-Unie is een snelle groei van die fondsen tekenend. Zij zorgen voor een snellere ontplooiing van de bovengenoemde goederen, die voor alle staatsburgers van de USSR óf kosteloos zijn óf tegen een eerder symbolische prijs worden verstrekt (de betaling van de huishuur en van alle gerieven in huis vergt bijvoorbeeld 3 tot 4 pct. van het modale gezinsinkomen).

43. *"Er zijn twee richtingen van voorrangsontwikkeling van de industrie: produktie van verbruiksartikelen en produktie van produktiemiddelen. Waarom geeft U de voorkeur aan de tweede richting hoewel de eerste vlugger winst oplevert?"*

— We vinden dat zulke interpretatie van het Sovjet-voorbeeld overmatige simplificatie

zou betekenen. Men mag niet vergeten dat we van het tsarisme een achtergebleven en door oorlog ontwrichte economie hadden geërfd, die van de buitenlandse kapitalistische markt afhankelijk was. Daarom koos ons land de enige weg die het mogelijk maakte de revolutionaire verworvenheden te beschermen en een stabiele economische groei te verzekeren. Deze weg veronderstelde meer schot achter de industrialisering, waarvoor met de opbouw van de basistakken van de zware industrie moest worden begonnen.

Maar terwille waarvan trachtten we de winning van brandstoffen, de metaalindustrie, de chemische industrie en de machinebouw te ontwikkelen? Afgezien van de behoeften van defensie, was dat in de eerste plaats om de produktie van verbruiksartikelen stabiel op te voeren. Vervolgens ontwikkelde de verhouding tussen de voortbrenging van produktiemiddelen en van verbruiksartikelen zich bij ons in het voordeel van het laatstgenoemde einddoel.

Het machtige potentieel van de zware industrie dat in vroegere jaren werd opgebouwd, helpt ons vandaag de dag dan ook de landbouw en de industrietakken die rechtstreeks voor consumptie werken, intensief van modern materieel te voorzien.

Wij roepen niemand op om blindelings de Sovjet-ervaring over te nemen. Elk land moet nuchter rekening houden met zijn eigen reële mogelijkheden en behoeften, zijn nationale bijzonderheden en natuurlijk ook met de internationale situatie. Maar de landen waar Sovjet-ervaring kundig en creatief werd toegepast, hebben goede resultaten geboekt,

44. "Te oordelen naar Uw gegevens heeft de aardoliewinning in de USSR haar "plafond" bereikt. Dat betekent echter dat er in de jaren 80 een daling zal optreden. Wijst dat er niet soms op dat de USSR in de naaste toekomst met een energiecrisis te maken zal krijgen die het Westen nu reeds getroffen heeft?"

— Het is nog te vroeg om te beweren dat de winning van aardolie en gascondensaat in de USSR, zoals U zegt, haar "plafond" heeft bereikt. In de loop van de jaren 80 zal die winning wel blijven groeien, hoewel niet zo snel als in het nabije verleden. (In de loop van 1965-1980 een toename van 2,5 maal oftewel met 360 miljoen ton).

De maatregelen die in ons land worden getroffen om het verbruik van aardolie rationeler te regelen, vinden hun oorsprong niet in een verlaging van de winning maar in de groei van de kosten in verband met extractie en vervoer en tevens in het streven de aardolie alleen op de meest doeltreffende manier te gebruiken. Wij zijn van plan aardolie alleen daar te gebruiken, waar geen volwaardige vervanging ervoor is, d.w.z. in de eerste plaats als motorbrandstof en als eerste produkt voor de chemische industrie.

Er is geen energiecrisis in de USSR en er komt er ook geen. De behoeften van ons brandstoffen- en energiecomplex worden ten volle gedekt door onze eigen natuurlijke hulpbronnen. Het is in staat in de toekomst in de behoeften van de volkshuishouding van de Sovjet-Unie te voorzien en onze verplichtingen tegenover de buitenlandse handelspart-

ners te vervullen. Het langlopende energieprogramma van de Sovjet-Unie wordt opgebouwd op een dynamisch evenwicht tussen de behoeften en de mogelijkheden om ze te bevredigen. Het wordt over het geheel genomen vooralsnog met goed gevolg verwezenlijkt en er bestaat geen grond om te vrezen dat er achteruitgang zal optreden.

45. *"Waarom wordt in de USSR een tekort aan arbeidskrachten ondervonden?"*

— Onze specialisten zijn van mening dat tekort aan arbeidskrachten in de USSR een relatief begrip is. Bij rationeel gebruik van de bestaande arbeidskrachten mag er geen tekort zijn en het zal er niet zijn. Tot het verhelpen ervan zal worden bijgedragen door de energieke maatregelen die momenteel worden genomen voor verhoging van de produktiviteit van de arbeid, mechanisatie en automatisering van de produktie en voor vervolmaking van het economische mechanisme en de spreiding van de produktiekrachten.

Er moet in dit verband wel aan worden herinnerd dat ons land in de eerste jaren van de Sovjet-macht met het omgekeerde probleem — dat van massale werkloosheid — te maken had. En dat het in tegenstelling tot de kapitalistische staten dat probleem met vlag en wimpel tot een oplossing heeft weten te brengen. Tegen het begin van de jaren 30, dus juist in de jaren toen de kapitalistische wereld de "grote depressie" doormaakte, was bij ons definitief een einde aan de werkloosheid gemaakt.

Een snelle groei van het aantal arbeidsplaatsen was gedurende lange tijd volkomen verantwoord.

De bevolking van het land wies snel aan. Doordat bij de maatschappelijke produktie mensen werden betrokken die daar vroeger nooit aan hadden deelgenomen, nam het aantal werkenden nog sneller toe.

Vandaag de dag is de werkgelegenheid zijn topgrens dicht genaderd: zogoed als iedereen die tot werken in staat is, heeft al werk. De verre demografische gevolgen van de oorlog veroorzaakten een ongunstige demografische situatie: in de jaren 80 liep de natuurlijke aanwas van de arbeidskrachten sterk terug. De taak is nu om de economische ontwikkeling in een hoog tempo te laten voortduren zonder de gebruikelijke snelle groei van het aantal werkenden. Er is ernstige herstructurering van de methoden van bedrijfsvoering, planning en beheer geboden. Deze herstructurering is al aan de gang, maar jammer genoeg voorlopig nog langzamer dan wenselijk is. Vandaar ook een tijdelijk tekort aan arbeidskrachten.

46. *"De kranten in de Sovjet-Unie schrijven vaak over een tekort aan arbeidskrachten. Ik geloof dat de oorzaak van dit tekort in een lage produktiviteit van de arbeid ligt. Maar als U erin slaagt die te verhogen, zult U niet alleen het tekort aan arbeidskrachten opheffen maar ook . . . tot werkloosheid komen, waar of niet?"*

— De produktiviteit van de arbeid in de USSR heeft uiteraard nooit stilgestaan. Ze groeide in de 65 jaar van de Sovjet-macht vele malen

in alle takken van de economie. Maar dat leidde nooit tot werkloosheid. In het land werd ruim een halve eeuw geleden de laatste arbeidsbeurs gesloten. In de socialistische maatschappij dreigt werkloosheid ons al evenmin in de toekomst.

Inderdaad, onze specialisten zijn van mening dat we de produktiviteit van de arbeid moeten verhogen. Maar in welk land zijn de specialisten tevreden met haar huidige niveau? In de USSR wordt aan de produktiviteit van de arbeid de allergrootste betekenis toegedacht. Het is voldoende te zeggen dat in het kader van het lopende vijfjarenplan (1981-1985) 85 tot 90 pct. van de groei van het nationale produkt niet voor rekening van extra arbeidskrachten (daaraan wordt een tekort ondervonden), maar voor rekening van een stijging van de produktiviteit van de arbeid zal komen. Er worden vele bedrijven gerenoveerd die in de jaren van de eerste vijfjarenplannen werden gebouwd, er komen nieuwe werktuigbanken bij, nieuwe technologische procédés worden geïntroduceerd, op grote schaal industrierobots en computers toegepast enz.

Ook in de komende vijfjarenplannen zal de koers van intensivering worden aangehouden.

Of we op langere termijn tot werkloosheid zullen komen? Welnee, want in de USSR wordt over alle materiële rijkdommen niet door particuliere concerns in hun privé-belangen beschikt. Alle rijkdommen — de grond, de fabrieken, de bankinstellingen, het vervoer e.d. — zijn in de USSR eigendom van de samenleving. Van dat alles wordt dan ook in het belang van de samenleving gebruik gemaakt.

Als de produktiviteit van de arbeid en dienovereenkomstig de materiële mogelijkheden van de maatschappij in de USSR tot een peil zullen stijgen waarop de industrie de vereiste hoeveelheid produktie niet binnen 8 maar binnen slechts 5 of 6 uur

zal leveren, dan zal de maatschappij de werkdag tot 5 of 6 uur kunnen bekorten, zonder loonsverlaging uiteraard.

In de programma-documenten van de CPSU wordt juist van dit vooruitzicht uitgegaan. Karl Marx was van mening dat de grootste rijkdom van een mens zijn vrije tijd is, zijn nuttige verpozing, die hem ruime mogelijkheden voor geestelijke ontwikkeling biedt.

47. *"Zijn er in de USSR niet-rendabele ondernemingen?"*

— Ja, die zijn er, en het zijn er tamelijk veel. Gedeeltelijk komt dat doordat vele eerste levensbehoeften ten onzent aangeboden worden tegen prijzen die de produktiekosten niet dekken. Dat zijn o.a. vlees, melk, roomboter, een aantal artikelen voor kinderen enz. Juist omdat dit zaken betreft die voor een ieder onontbeerlijk zijn, subsidieert de socialistische staat de massaproduktie ervan, en neemt daarbij een aanzienlijk deel van de ermee verbonden produktiekosten op zich.

Maar helaas kunnen niet alleen de bedrijven die bij voorbaat onrendabele produktie leveren, het niet zonder subsidies van staatswege stellen. Er zijn andere oorzaken voor hun onrendabiliteit. In de eerste plaats zijn dat misrekeningen op het gebied van de planning en onvolkomenheden van de opzet. Bepaalde specialisten bij ons hebben al lang gepleit voor hardere economische sancties en voor meer verantwoordelijkheid bij de bedrijfsleiders voor de eindresultaten van hun werkzaamheden. Een deel van hun suggesties wordt reeds ten uitvoer gelegd in het kader van grootschalige

herstructurering van het gehele economische mechanisme in landsverband. Het aantal onrendabele ondernemingen loopt geleidelijk aan terug.

48. *"Voelen de Sovjet-leiders zich in noemenswaardige mate verontrust over de schaarste aan levensmiddelen die in het land bestaat? Waarop komen de huidige moeilijkheden met het voedsel neer en wat zijn hun oorzaken?"*

— Over de moeilijkheden waarmee de Sovjet-Unie vandaag de dag te kampen heeft, werd vrijmoedig gesproken in de voltallige vergadering van het Centraal Comité van de CPSU die in mei 1982 bijeenwas: "De vraag naar vlees- en zuivelprodukten wordt onvoldoende bevredigd, er is tekort aan groenten en fruit. In een aantal gebieden komen onderbrekingen voor in de handel in levensmiddelen".

In de vergadering werden de oorzaken van de wanverhoudingen en de moeilijkheden bij de ontwikkeling van het voedselcomplex van het land blootgelegd. Grillen van het weer, droogte en andere natuurrampen hebben begrijpelijkerwijs een wezenlijke schade aan de landbouw toegebracht, dat wordt niet ontkend. Maar dat is niet de enige en niet de belangrijkste oorzaak van het tekort aan levensmiddelen.

In de dokumenten van het Plenum is de aandacht op drie momenten geconcentreerd:

Ten eerste: een flinke groei van de vraag als gevolg van de stijging van de koopkracht van de

bevolking bij stabiele, in staatsverband vastgestelde prijzen voor de belangrijkste levensmiddelen.

De detailhandelsprijzen voor vlees en melk zijn bijvoorbeeld al een twintigtal jaren onveranderd. De gemiddelde lonen en salarissen, die twintig jaar geleden ruim 80 roebel per maand bedroegen, zijn in de afgelopen tijd verdubbeld. De koopkracht van de bevolking nam toe en liep op de reële produktiemogelijkheden vooruit. De statistiek wijst uit dat in de gezinnen met een inkomen van ruim 100 roebel per maand per persoon het verbruik van vlees stijgende is. In het begin van de jaren 60 waren er niet veel van zulke gezinnen (slechts 4 pct.), maar thans is dat de helft van de totale bevolking.

Er ontstaat een paradoxale situatie: in de loop van 15 jaar is de produktie van vlees in ons land van 9,3 tot 14,8 miljoen ton per jaar gestegen en nam het verbruik per jaar per hoofd van de bevolking van 41 tot 58 kilogram toe, maar het tekort is acuter geworden, vooral in de laatste 2 à 3 jaar. En toch wijzen de statistieken uit dat de bevolking zich tegenwoordig beter voedt dan in de jaren 60.

Ten tweede: de produktie in eigen hulpbedrijfjes wordt opgedoekt, men neigt er steeds meer toe om het gezin van aardappelen, groenten en vruchten van eigen teelt te voorzien en vlees en melk in een winkel te kopen. Voor deze trend kan men wel begrip hebben. Het belangrijkste deel van het inkomen van een plattelandsgezin komt van werk in de gemeenschappelijke economie en de kwalitatieve veranderingen in het leven op het platteland hebben ook de opvatting van de waarde van de vrije tijd veranderd.

Vee houden en varkens vetmesten vereist veel kracht en tijd. Men gaat liever naar de bioscoop of brengt de avond met TV-kijken door. Maar als een gezin besluit zijn koe weg te doen of helemaal geen koe wil aanschaffen, betekent dat geenszins dat het voornemens is het zonder melk en vlees te stellen.

Het vertrouwen in de handel in staats- en coöperatieverband, die overwegend door de gemeenschappelijke bedrijven van kolchozen en sovchozen wordt bevoorraad, is wel gegroeid, maar de mogelijkheden van de kolchoz- en sovchozboerderijen zijn vandaag de dag nog niet zodanig dat men het zonder eigen hulpbedrijfjes zou kunnen stellen.

En ten derde: een onvoldoende snelle groei van het rendement van de landbouwsector en van het gehele agrarisch-industriële complex van het land. Dat is nu de grootste kwaal.

De uitzaaioppervlakken worden groter, de veestapel groeit, het machine- en tractorenpark en de arealen aan bijzonder waardevolle, verbeterde gronden worden verruimd, er komen meer kunstmest, middelen voor onkruidbestrijding enz., maar het rendement groeit nog maar langzaam. Het ligt aan de opzet van het levensmiddelencomplex als geheel. Een wezenlijk deel van wat er in de landbouw wordt voortgebracht verliest veel van zijn kwaliteit eer het de consument bereikt. Er komen hiaten voor op het traject akker-winkel: men komt verpakkingsmateriaal te kort, er hapert nogal eens wat aan het vervoer om de produktie naar opslagruimten te brengen en van de opslagplaats naar de winkel, het modderseizoen in de herfst of in de lente, waarin de wegen onberijdbaar worden, speelt parten...

Dus moeilijkheden op het gebied van de voed-

selvoorziening worden in de USSR wel ondervonden, maar dat zijn oplosbare problemen. Hun oplossing is dan ook voorzien in het Voedselprogramma dat in mei 1982 in een voltallige zitting van het Centraal Comité van de CPSU werd goedgekeurd.

49. "Wat is het doel van het Voedselprogramma van de USSR en binnen welke tijd moet het ten uitvoer worden gebracht?"

— Het doel van het Voedselprogramma komt erop neer om de levering van alle soorten voedsel aan de bevolking van de Sovjet-Unie zonder onderbreking mogelijk te maken en de groei van het verbruik van kwaliteits-levensmiddelen te bevorderen.

Dat kan alleen worden bewerkstelligd door middel van de grootst mogelijke intensivering van de produktie, en wel in de eerste plaats in de vergemeenschappelijkte sector van de landbouw, met gelijktijdig volledig gebruik van de mogelijkheden die de eigen hulpbedrijfjes bieden.

De samenstellers van het programma, die van een korte maar haalbare termijn uitgaan, zijn van plan tegen het jaar 1990 het verbruik van vlees (tot 70 kilogram per jaar per hoofd van de bevolking), melk (tot 330 à 340 liter), verse groenten en vruchten in het land flink te verhogen, hetgeen het voedselpakket dichter bij de wetenschappelijk gemotiveerde normen zal brengen.

In de documenten van de voltallige zitting van het Centraal Comité van de CPSU van mei 1982,

waarin het besluit over het Voedselprogramma werd genomen, worden de streefcijfers op het gebied van de diverse soorten levensmiddelen als minimaal beschouwd: "Er moet alles in het werk worden gesteld om die taken niet alleen te vervullen, maar ook te overtreffen".

Het Voedselprogramma betekent niet alleen een grondige doorbraak bij de ontplooiing van de landbouw en de aanverwante takken. Het moet met zijn karakter en omvang vooruitgang van de gehele volkshuishouding van de USSR garanderen.

50. *"Is het waar dat het Voedselprogramma door een "crisis" van de landbouw in de Sovjet-Unie werd ingegeven?"*

— Neen, dat is niet waar.

Eén voorbeeld maar: in de loop van driemaal vijf jaar (tussen 1965 en 1980) nam de gemiddelde brutoproduktie per jaar van de landbouw met 50 pct, toe, terwijl de bevolking van het land met slechts 15 pct. aanwies. Zoals te zien valt, is hier sprake van een grotere groei van de voorraden aan levensmiddelen.

Hierbij mag wel worden opgemerkt dat in die zelfde vijftien jaar de agrarische produktie in de USA met 29 pct. en in de EEG-landen met 31 pct. toenam (in de USSR met 50 pct.). Bij het bepalen van de vooruitzichten voor de ontwikkeling van de landbouw streeft de Sovjet-Unie slechts één doel na, nl. een betere structuur van het voedselpakket van de bevolking, en dat binnen zo kort mogelijke tijd.

Het voedselpakket van de Sovjet-bevolking is de laatste jaren wezenlijk verbeterd. Het verbruik van vlees steeg (omgerekend per hoofd van de bevolking) van 41 kilo in 1965 tot 58 in 1980, het verbruik van melk van 251 tot 314 liter, hetzelfde geldt ook voor groente en fruit, eieren, spijsoliën en vis. Daar staat tegenover dat het verbruik van meelspijzen en aardappelen verminderd is, hetgeen in overeenstemming is met de medische aanbevelingen in dit opzicht.

Kortom, welk coördinatenstelsel men ook gebruikt om de groeicurve af te beelden, die curve gaat in alle gevallen vrij steil omhoog, en dat wil hoegenaamd niet met de mythe over de "crisis" kloppen.

Zorgvuldige analyse van de potentiële mogelijkheden en reserves van de landbouw heeft evenwel aan het licht gebracht dat de USSR reële kansen heeft om de voortbrenging van levensmiddelen van meest hoge kwaliteit te verruimen zonder daarbij de geldelijke inkomens van de bevolking en dienovereenkomstig ook de vraag te bevriezen. In het Voedselprogramma van de USSR dat over de periode tot aan 1990 loopt, zijn praktische maatregelen ontvouwd die binnen een vastomlijnde termijn dit doel moeten waarmaken.

En dan nog iets. Als honderden miljoenen mensen op onze planeet vandaag de dag honger lijden en het aantal mensen dat door honger wordt bedreigd, boven de miljard ligt, identificeert men het begrip "voedselmoeilijkheden" ongewild óf met honger óf met ondervoeding. In toepassing op de realiteiten in de USSR is zo'n associatie niet gerechtvaardigd, dat is voor iedere Sovjet-burger overduidelijk. Wij herhalen telkens weer: het gaat vandaag de dag in de USSR niet erom de

bevolking "voedsel te geven", maar om het peil van het verbruik van de meest waardevolle voedingsmiddelen tot de optimale en wetenschappelijk gemotiveerde normen op te trekken.

51. *"Bepaalde Westerse experts beweren dat de landbouw van de USSR in de jaren 1982-1985 een "nulgroei" zal vertonen. Is dat werkelijk zo?"*

— Ja, zulke meningen worden door vele toonaangevende Westerse economen — "sovjetologen" uitgesproken.

In de voltallige zitting van het Centraal Comité van de CPSU in mei 1982 werd er naar aanleiding hiervan duidelijk gezegd dat de krachtsinspanningen van de tegenstanders van het socialisme om de successen van de landbouw in de Sovjet-Unie te verzwijgen of te kleineren ons goed bekend zijn.

Staat de Sovjet-Unie nu helemaal afwijzend tegenover alle pogingen tot kritische beoordeling van de huidige stand van zaken in haar landbouw? Neen. Wij geven ons er rekenschap van dat de situatie verre van eenvoudig is. Het is toch geen toeval dat de taakstelling van het vorige vijfjarenplan (1976-1980) met betrekking tot de gemiddelde groei van de agrarische produktie niet volledig kon worden gehaald. Wij hadden een toename van 14 tot 17 pct. verwacht (ten opzichte van de voorafgaande vijf jaar) maar het bleek slechts 9 pct. te zijn.

Over het geheel gesproken is 9 pct. niet weinig. Ten eerste is elk procent van de produktie-

toename vandaag de dag genoegzaam groot. Ten tweede ligt de groei van de agrarische produktie aanzienlijk voor op de bevolkingsaanwas in ons land. Hierdoor wordt de opvoering van het verbruik van vlees, melk, eieren enz. per hoofd van de bevolking mogelijk. En eindelijk, wat het groeitempo betreft, behoort de USSR tot de kopgroep over de hele wereld genomen.

Deze trend was te allen tijde waarneembaar, hetgeen dan ook bewijst dat die trend stabiel is. In de jaren 1965-1980 bijvoorbeeld nam de gemiddelde jaarlijkse voortbrenging van landbouwproduktie (per vijfjarenplan gemeten) met 50 pct. toe (bevolkingsaanwas 15 pct.). Zoals reeds boven gezegd werd, is dit percentage voor de EEG-landen 31 en voor de VS 29 pct.

Zoals te zien is, valt een vergelijking helemaal niet zo droevig voor de USSR uit als dat in het Westen wordt afgeschilderd.

Onze taak is vandaag de dag niet iemand in te halen of voorbij te streven. Het voedselpakket van de bevolking moet verbeterd worden en de produktie van levensmiddelen opgevoerd — juist dat is de hoofdzaak. Dat is nu precies de reden waarom een groei van 9 pct. (op zichzelf toch niet gering) ontoereikend is, zodat het feit dat in het vorige vijfjarenplan de streefcijfers van 14 à 17 pct. groei niet gehaald werden, meest aandachtige bestudering verdient.

Deze bestudering kwam dan ook in de loop van de opstelling van het Voedselprogramma. De Sovjet-specialisten wogen de potentiële mogelijkheden van de bedrijfstak zorgvuldig af en kwamen tot de conclusie men in de jaren 1981-1985 een groei van 13 pct. (ten opzichte van de voorafgaande vijf jaar) reëel kan verwachten. Dat is een tempo dat er wel mag zijn.

52. *"Buiten de USSR zijn velen van mening dat de eigen hulpbedrijfjes meer rendement opleveren dan de kolchozen en sovchozen. Is dat werkelijk zo?"*

— In het buitenland wordt veel geschreven over de hulpbedrijfjes (bijna de helft van alle gezinnen in de USSR bezit ze). Bij het tegen elkaar uitzetten van de grootte van de hulpbedrijfjes (niet meer dan 0,5 ha elk) en de arealen van de kolchozen en sovchozen (een gemiddelde kolchoz 3500, een doorsnee sovchoz 7300 ha) enerzijds en het reële rendement van de particuliere en de vergemeenschappelijkte sector anderzijds rekenen de Westerse propagandisten erop dat de lezer zelf de nodige conclusies zal trekken. Volgens een opgave van het Engelse weekblad "The Economist" bijvoorbeeld werd in 1976-1979 ruim een kwart van de totale bruto-produktie van de landbouw door particuliere bedrijfjes voortgebracht, hoewel ze slechts 3 pct. van het totale bouwland voor hun rekening nemen. Deze gegevens behoeven ook op het eerste gezicht geen commentaar: het zou een ieder duidelijk zijn dat de "particuliere grondpercelen" vele malen rendabeler zijn dan de kolchozen en sovchozen.

Maar is zo'n vergelijking gerechtvaardigd?

In 1982 hadden de particuliere hulpbedrijfjes 23 miljoen stuks rundvee (gemeenschappelijke sector 94,9 miljoen stuks), waarvan 13,2 miljoen melkkoeien (30,1), en verder 14 miljoen varkens (56,6) en 25,6 miljoen schapen (116 miljoen). Vandaar dat de hulpbedrijfjes een wezenlijke hoeveelheid vlees en melk voorbrachten (ongeveer een derde van het landelijk totaal).

Maar waar halen de bezitters van die hulpbedrijfjes het veevoer vandaan?

Het zijn juist kolchozen en sovchozen die hen van veevoer voorzien, hun foerage verkopen en weidegronden ter beschikking stellen om vee te laten grazen en hooi te maken. Zodoende moeten er bij de 3 pct. die de hulpbedrijfjes voor hun rekening nemen nog miljoenen hectaren weidegronden, hooivelden en grasland opgeteld worden die onmisbaar zijn voor het vee in persoonlijk bezit. En dat verandert de stand van zaken drastisch.

Nu nemen we de tuinbouw. Hier is een soort taakverdeling tussen de gemeenschappelijke en de particuliere sector ontstaan. De kolchozen zijn *onverkort* verantwoordelijk voor de voortbrenging van de produktiesoorten waar grote grondarealen en machinale bewerking mee zijn gemoeid: graan- en katoenbouw, suikerbieten, zonnebloemen, vlas en vooral voedergewassen. De persoonlijke bedrijfjes nu leggen zich toe op het kweken van groenten, fruit, aardappelen en klein ooft. Dit alles wordt vlak bij huis verbouwd en op tafel opgediend in hoeveelheden die voor de bezitter van het hulpbedrijfje voldoende zijn. Het overschot — in welke hoeveelheden ook — kan op de eerste de beste markt in de stad verkocht worden of via een bevoorradingsorganisatie van staatswege of in coöperatief verband worden afgezet.

Inderdaad, in een aantal gevallen zijn persoonlijke bedrijfjes wel rendabeler: zij hebben een grotere melkproduktie en een grotere oogstopbrengst van groenten, klein en groot fruit en aardappelen. Daar is niets vreemds aan. Een doorsnee kolchoz heeft pakweg ruim 600 melkkoeien (en een grote kolchoz ver over de duizend). Een melkster op een gemechaniseerde veefarm heeft 30, 40

of zelfs meer koeien onder haar hoede. Zij kan natuurlijk ook met de best mogelijke organisatie van de arbeid niet ieder dier zo verzorgen als wel mogelijk is in een particulier bedrijf met één of twee koeien. En van de verzorging hangt ook de melkopbrengst af.

Maar op het punt van het beslissende en belangrijkste gegeven, en wel produktiviteit van de arbeid, hoeveelheid arbeid per eenheid van produktie, kunnen de particuliere bedrijfjes het niet bij de kolchozen en sovchozen halen. In de gemeenschappelijke sector is de arbeid (dankzij de machines) veel lichter, levert meer resultaat op en is veel produktiever.

In de laatste jaren is de produktie in de gemeenschappelijke sector in wezenlijke mate vooruitgegaan en is de toestroom van levensmiddelen naar de staatswinkels toegenomen. En meteen deed zich de onmiskenbare tendentie tot produktievermindering in de persoonlijke bedrijfjes voelen. De staat tracht dit proces evenwel te remmen, daar de kolchozen en sovchozen momenteel nog niet in staat zijn de bevolking van het land, waaronder ook de plattelandsbevolking, van alle levensmiddelen te voorzien, en wel in de eerste plaats van vlees en melk. Er werd een aantal maatregelen genomen ten einde de persoonlijke bedrijfjes te steunen, hun rendement te vergroten en de arbeid op particuliere perceeltjes te verlichten. De particuliere hulpbedrijfjes worden in de USSR beschouwd als een belangrijk *hulpmiddel* bij de aanvulling van de voedselvoorraden in landsverband, tenminste tot de capaciteit van de vergemeenschappelijkte sector van de landbouw dermate zal toenemen dat de staatshandel die de levensmiddelen van de kolchozen en sovchozen betrekt, bij machte zal zijn iedere inwoner in stad

en land, overal en zonder onderbrekingen van al het noodzakelijke te voorzien.

53. *"Waarom koopt de Sovjet-Unie graan in het buitenland?"*

— In de buitenlandse pers wordt over de graanaankopen door de Sovjet-Unie nogal veel geschreven, maar daarbij verliest men één wezenlijke omstandigheid uit het oog: de USSR ondervindt behoefte niet aan *consumptiegraan* maar aan *voedergraan,* d.w.z. aan het grondprodukt waarvan krachtvoer voor de veeteelt wordt gemaakt.

Intussen is het probleem van *broodvoorziening* in de USSR *volledig opgelost;* men is hierin pas na de socialistische hervormingen op het platteland geslaagd, en wel gedurende de leeftijd van één generatie.

Brood was het basisvoedsel van de bevolking in het pre-revolutionaire Rusland en ook in de eerste jaren na de vestiging van de Sovjet-macht. Misoogsten leidden tot massale honger. Na de revolutie werd de situatie praktisch normaal maar de Tweede Wereldoorlog bracht opnieuw scherpe achteruitgang op het gebied van de voedselvoorziening in de USSR met zich mee. Hongersnood kon wel worden voorkomen maar tot laat in de jaren 40 bleef brood gerantsoeneerd. Nog in de jaren 50 werd in bepaalde delen van het land vrij acuut tekort aan brood ondervonden. Het is geen toeval dat in de zitting van het Centraal Comité van de CPSU in mei 1982 erop gewezen werd dat ons op dit gebied een verre van benijdenswaardige erfenis ten deel was gevallen.

Sinds de tweede helft van de jaren 60 liep het verbruik van brood snel terug. Geleidelijk aan liet het brood zich door waardevoller levensmiddelen verdringen. Dit proces zet ook vandaag de dag door.

Zelfs in het ongunstigste jaar van de afgelopen kwart eeuw, in 1975 werden in de USSR 140 miljoen ton graan binnengehaald. Dit is bijna driemaal de jaarlijkse behoefte van het land aan brood en alle andere meelprodukten.

Vandaag de dag is de bevolking van de USSR volop voorzien van brood. Nu is het probleem van vlees en melk aan de orde van de dag. Wij kopen nog steeds foerage in het buitenland aan en verruimen tegelijkertijd de eigen graanproduktie. Wij willen dat ons land reeds in de eerstkomende jaren niet alleen al zijn behoeften door middel van eigen graanteelt dekt, maar ook de nodige reserves voor export opslaat.

54. *"Hoe staat men in de Sovjet-Unie tegenover kerncentrales, vooral in de gebieden waar zulke centrales worden gebouwd of zelfs al in werking zijn?"*

— Een deel van de inwoners van de bevolkingscentra waar kerncentrales zijn gelegen, vindt: "Als er maar geen oorlog komt, met het gebruik van atoomenergie voor vreedzame doeleinden kan men best leven." "Niet alleen kan dat, maar het moet," stellen anderen. "Welk alternatief voor de kerncentrales kan er zijn, nu enerzijds het verbruik van elektriciteit drastisch is toegenomen en anderzijds vast is komen te staan dat de brandstoffenvoorraden in de wereld beperkt

zijn?" "Kerncentrales zijn nodig niet alleen omdat men met hun hulp het probleem van brandstoffen en energievoorziening kan oplossen, maar ook omdat zij een belangrijk werktuig van natuurbehoud zijn," zeggen weer anderen.

Deze laatste stelling wekt dan ook kennelijk bedenkingen bij vele mensen in het Westen. Deze twijfels zijn bijzonder sterk toegenomen na het bekende ongeval op een kerncentrale in de VS, dat zo te zeggen olie in het vuur van discussies en protesten tegen de bouw van kerncentrales in een aantal landen goot.

De Sovjet-Unie is pionier op het gebied van atoomenergie. De eerste atoomcentrale ter wereld was in 1954 in de stad Obninsk in het gebied Kaloega (op ongeveer 100 kilometer ten zuidwesten van Moskou) gebouwd. Vandaag de dag telt deze stad ruim 70 000 inwoners. En er is geen enkel geval van besmetting of groei van de stralingssterkte gesignaleerd. Men kan hier tegenin brengen: het is een speciale wetenschappelijke centrale met een klein vermogen (slechts 5 000 kilowatt). Maar dan is er een andere kerncentrale in het midden van het Europese gedeelte van de USSR, en wel in Woronezj. Bouwjaar 1957. Aanvankelijk met een reactor van 210 000 kilowatt, momenteel vermogen 2,5 miljoen kilowatt. Staatsinstellingen van volksgezondheid en de hygiënische dienst verrichten hier (evenals overal waar kerncentrales zijn) doorlopend waarnemingen op de toestand van het milieu in een straal van tientallen kilometers. Men meet de radioactiviteit van de lucht, het water, het sneeuwdek, de plantengroei, de bodem, de afzettingen op de bodem van rivieren en meren, die radioactiviteit kunnen accumuleren. Er werden geen afwijkingen van het normale natuurlijke stralingsniveau ontdekt.

Het hedendaagse ontwikkelingspeil van wetenschap en technologie maakt de ontwikkeling van betrouwbaar materieel voor kerncentrales, doeltreffende beschermingsmiddelen en hele beschermingssystemen met drievoudige verzekering mogelijk. Hierbij wordt uiteraard gedacht aan het feit dat de atoomreactoren potentieel wel gevaarlijk zijn voor de mens en het milieu, en tevens dat de boze geest, als hij eenmaal ontsnapt, niet meer te bedwingen zal zijn. Het functioneren van de kerncentrales in de Sovjet-Unie gedurende lange tijd bevestigt hun hoge bedrijfseigenschappen en betrouwbaarheid.

55. *"In hoeverre is het probleem van milieuvervuiling actueel voor Uw steden?"*

— Het was en blijft zeer actueel. Welke maatregelen er in dit opzicht worden getroffen, kan aan de hand van het voorbeeld van Moskou worden getoond.

In Moskou werden 4500 kleine ketelhuizen gesloten. In hun plaats kwamen warmtecentrales die niet op steenkool maar op aardgas werken. Dankzij deze maatregelen kon schadelijke emissie in de atmosfeer wezenlijk worden beperkt. Momenteel hebben zogoed als alle woningen in Moskou centrale verwarming. Alle warmtecentrales hebben stof- en gasvangers.

Er werden honderden produktie-eenheden naar buiten Moskou overgeplaatst en daar uit elkaar gespreid. Door ingrijpende reconstructie van de autosnelwegen en beperking van het gebruik van auto's met groot laadvermogen binnen de bebouwde kom kon luchtvervuiling met uitlaatgassen wezenlijk naar beneden worden gedrukt.

Soortgelijke maatregelen werden ook in Leningrad, Novosibirsk en vele andere grote industriecentra van het land getroffen. Bescherming van hun lucht is veel ingewikkelder en duurder dan in andere, in industrieel opzicht minder ontwikkelde bevolkingscentra.

Een van de belangrijkste middelen ter bescherming van de lucht bestaat in uitbreiding van de arealen groenaanplantingen in de steden. Rond de steden werden en worden enorme groenstroken aangelegd. Moskou heeft bijvoorbeeld een groene gordel die 175.000 hectare bos omvat.

Ons land was het eerste land waar grenswaarden van concentratie van schadelijke stoffen in het water, in de bodem en in de lucht werden ingevoerd. In de economische plannen voor ontwikkeling van de volkshuishouding wordt telkenjare een speciaal hoofdstuk opgenomen waarin de eerstvolgende taken voor bescherming van de wateren, de bossen en de lucht, voor reproduktie van de visstand, bodembescherming enz. nader worden omschreven.